

TIP TARİHİ

Türk Histoloji Tarihinde Prof.Dr. Şermin Paker ve Histolojiye Katkıları

Güler KAYABAŞLI¹, Sezer ERER KAFA²

¹ Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Bursa.

² Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Bursa.

ÖZET

Kız öğrencilerin tıp fakültesinde eğitim almaya başlamaları, uzun soluklu ve zorlu bir süreç sonucunda 1922 yılında mümkün olabilmiş, bu tarihten itibaren pek çok kadın hekim Türk tıp tarihine adını yazdırmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte sosyal, hukuk, eğitim, sağlık gibi pek çok alanda yenilikler ile değişime gidilmiştir. Bu değişimler, tıp eğitiminde de kendini göstermiş, meslek hayatına atılan hekimler tıbbın gelişimi için özverili çalışmalarda bulunmuşlardır. Hekimlerin özverili çalışmaları içinde kadın hekimlerin yeri, Türk tıp tarihi açısından özel bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda Prof. Dr. Şermin Paker'in histoloji tarihindeki yeri ve histoloji anabilim dalına katkılarının incelenmesi amaçlanmıştır.

Prof. Dr. Şermin Paker hakkında bilgi edinmek amacı ile gazete ve Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi dosya arşivleri taranmış, ilk asistanı ve eğitim verdiği fakülte öğrencilerinden biri ile gerçekleştirilen röportaj ile sözlü tarih çalışması yapılmıştır.

Elde edilen bilgiler ışığında Dr. Paker hakkında bir biyografi çalışması yapılarak kişisel ve akademik özellikleri ile alana katkıları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Tıp Tarihi. Histoloji. Kadın Hekim. Şermin Paker.

Prof. Dr. Şermin Paker in the History of Turkish Histology and Her Contributions to Histology

ABSTRACT

Female students were able to start medical education in 1922, with a long and difficult process. Since then, many female physicians have written their names to history of Turkish medicine. With the foundation of the Republic of Turkey, many innovations in the field such as social, legal, education and health have been changed. These changes have also taken place in medical education and physicians have worked devotedly for the development of medicine. The place of female physicians in the dedication of physicians has been of special importance in terms of Turkish medical history. In this context, it is aimed to examine Prof. Dr. Şermin Paker's place in the history of histology and contributions to histology.

In order to obtain information about Dr. Paker, an archive research on newspapers and Uludag University Faculty of Medicine files and an oral history study with an interview conducted with her first assistant and one of the faculty students has been conducted.

With the results obtained, a biographical study about Dr. Paker has been made and with her personal and academic characteristics her contributions to the field have been evaluated.

Key Words: History of Turkish medicine. Histology. Female Physician. Şermin Paker.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından itibaren yurtda pek çok alanda hızlı gelişmeler yaşanmıştır. Eğitimden politikaya, sosyal hayattan sağlık çalışmalarına kadar tüm ülkeyi etkisine alabilen geniş perspektifte

adımlar atılmıştır. Cumhuriyetin sağlık politikası gereğince ülkenin savaştan çıkmış bir toplum olarak düzenlenmesi ve tekrar yapılandırılması gerekmiştir. Bunun için sağlık çalışanlarına yöneticilerine pek çok görev düşmüş, özellikle sağlığın bel kemiği olan tıp eğitimi için temel bir zemin oluşturulmuştur. Sağlık uygulamalarının yerinde ve doğru şekilde sunumu için temel tıp bilimlerinin bilim insanlarının elinde yükselmesi, gelişmesi ve topluma ışık tutması beklenen bir durumdur. Bu temel bilimlerden birisi de 'Histoloji'dir.

Geliş Tarihi: 31 Ekim 2017
Kabul Tarihi: 12 Ocak 2018

Dr. Sezer ERER KAFA
Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı,
Bursa.
Tel: 0 224 2953960
E-posta: sezer@uludag.edu.tr

Histolojinin Tarihsel Gelişimi

Avrupa’da büyüteç ve merceğin bulunması ile birlikte ilk basit mikroskopların yapılması sayesinde doku biliminin geliştiği ve 13. yüzyılda histoloji eğitimine başlandığı görülmektedir. İlk mikroskop, 16. yüzyılın sonlarında Zacharias Jansen ve babası tarafından yapılmış, Anton van Leeuwenhoek (1632-1723) mikroskoptan faydalanarak kas lifleri, kas hücresi, bakteri vb. buluşlara imza atmıştır. XVII. yüzyılın ortalarında bilimsel çalışmalarındaki artış ile birlikte mikroskobik anatomi gibi yeni alanlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bologna’lı anatomist ve mikroskobik anatominin kurucusu olarak kabul edilen Marcello Malpighi (1628-1694)’nin kan dolaşımını tespit etmesi, salgı bezleri ve dalağın ince yapısı ve fizyolojisi üzerindeki çalışmaları, mikroskobik anatomi araştırmalarına hız kazandırmıştır. XIX. yüzyıl ise yeni teknik, metot ve boyama yöntemleri ile histoloji alanındaki çalışmaların arttığı ve tıp eğitiminde geniş bir şekilde yer aldığı dönem olarak görülmektedir¹.

Ülkemizde modern tıp eğitiminin başladığı ilk tıp okulu olan Tıbbane-i Amire, 14 Mart 1827 yılında açılmıştır. Öncelikle Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılmasından sonra II. Mahmud’un kurduğu orduya hekim ihtiyacının karşılanması amacı taşıyan Askeri Tıp Okulu’nda, 4 senelik eğitim boyunca dilbilgisi, yabancı dil (Fransızca-İtalyanca), hastalıklar, ilaçlar, anatomi, fizyoloji, tedavi, fizik, kimya, tıbbi bitkiler ve pratik eğitim verilmiştir. Türkçe tıp eğitiminin verilmesi önceliğinde çalışmalara başlanan ve halka sağlık hizmeti verecek hekimlerin yetiştirilmesi için 1867 yılında açılan okul ise Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye (Sivil Tıp Okulu)’dir². Ülkemizde bilimsel anlamda tıp eğitimi-öğretiminde ilk defa 1849 yılında “Ensâc” adı ile histoloji derslerinin verildiği görülmekte ise de salnamelerde 1874 yılından itibaren histoloji derslerinin eğitim programında yer aldığı gösterilmiştir. “Ensâc-ı hücreviye”, “Mebhasü’l Ensice”, “Fenn-i Ensâc-ı hücreviye”, “Fenn-i Ensâc”, “İlm-i Ensâc”, “İlm-i Ensâc-ı Tabiiye” isimleri ile yer alan dersleri Dr. Saib Bey, Dr. Haydar Kâmil Bey, Dr. Cemal Bey ve Dr. Ferid Efendi vermişlerdir³. İlk defa embriyoloji dersleri ise “mebhas-ür-rüşeym¹” adı ile histoloji derslerinin içinde, 1900 yılında Almanya’da histoloji

ve embriyoloji eğitimi alan Dr. Tevfik Recep Örensoy tarafından 1905 yılından itibaren Askeri Tıp Okulunda verilmeye başlanmıştır^{2,4,5}. Çoğu yurtdışından getirilen tıp okulu hocalarının ayrılması durumunda onların yerine eğitim vereceklerin Avrupa’ya eğitime gönderilmeleri kararlaştırılmış ve 1871 yılından itibaren farklı bilim dallarında eğitim görmek üzere hekimler gönderilmiştir. İlk defa histoloji eğitimi vermesi için 1874 yılında Viyana’ya eğitime gönderilen hekim ise Haydar Kâmil Bey’dir^{2,4,5}. Tıp eğitiminde, 1909 yılında Askeri ve Sivil tıp okullarının 1909 yılında birleşerek Haydarpaşa’da Darülfünun Tıp Fakültesi adını almasından sonra da histoloji dersleri “Ensaç” ve “Ensaç ve Mebhas-ür-Rüşeym” adları ile Dr. Tevfik Recep Bey (Örensoy) tarafından verilmiştir. Üniversite devrimi öncesi “İlm-i Ensaç ve Mebhas-ür-Rüşeym” adı ile devam etmiş, 1933 Üniversite devriminden sonra “Histoloji ve Embriyoloji” adı ile Ord. Prof. Dr. Tevfik Recep Bey (Örensoy), Prof. Dr. Karl Löwenthal, Doç. Dr. Mehmed Edip (Tümerkan) ve Doç. Dr. Şefik Uras Histoloji ve Embriyoloji Enstitüsü’nde çalışmışlardır^{4,5}.

Histoloji-Embriyoloji Bilim Dalının bağımsızlığı, 4 Kasım 1981 tarih ve 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile ortadan kalmış ve Anatomi Anabilim Dalı ile “Morfoloji” adı altında birleşik bir kürsü haline gelmişlerdir. Yüksek Öğretim Kurumu’nun 1993 yılındaki Yürütme Kurulu kararıyla Morfoloji Anabilim Dalı kaldırılarak Anatomi ve Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dallarını yeniden bağımsızlaşmışlardır⁶. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi’nin 1945 yılında açılması ile birlikte 3 Aralık 1945 tarihinde Histoloji ve Embriyoloji kürsüsü kurulmuş ve patoloji uzmanı olan Dr. Kamile Şevki Mutlu, Profesör kadrosu ve yetkisi ile kürsü başkanlığına atanmıştır ve Türkiye’de profesör unvanı alan ilk kadın hekim ve akademisyen olmuştur⁶. Arkasından 1957 yılında Dr. Aliye Erkoçak, histoloji alanında doçentliğe atanmıştır⁷. İstanbul Tıp Fakültesi’nde ise ilk akademisyen kadınlar Doç. Dr. Afife Cenani Demirel ve Prof. Dr. Müfide (Kazım) Küley’i takiben pek çok kadın akademisyen farklı anabilim dallarında yer almışlardır. Prof. Dr. Türkan Erbenği de bu ilklerin arasında 1959 yılında Histoloji Anabilim Dalı’nda göreve başlamıştır⁸. Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dallarındaki ilk kadın öğretim üyeleri 1960 yılında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde Dr. İlhan Büyükozer Kerse, 1966 yılında Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde Dr. Şermin Paker (Kalaycı), ve 1965 yılında Hacettepe Üniversitesi’nde kuruculuk görevini üstlenen Dr. İlhan Büyükozer Kerse’dir. İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’nde ise 1984 yılına kadar Histoloji Anabilim Dalı’nda kadın öğretim üyesi bulunmamaktadır⁹. Prof. Dr. Şermin Paker (Kalaycı), Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı’nın kurucusu ve ilk kadın öğretim üyesidir.

¹ Embriyolojinin karşılığı olarak farklı tanımlamalar olmakla birlikte tez, kitap ve sözlüklerde de farklı şekilde (mebhas-ül-cenin, mebhas-ür-rüşeym, mebhas-ür-rüşeym, mabhas-ı rüşeym, mebhas’ül rüşeym vb) alınıldığı görülmüştür. Makalede ise bu terim, Ferit Develioğlu tarafından hazırlanmış olan Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat’ta (Develioğlu F. Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat. 20. Baskı, Ankara: Aydın Kitabevi, 2003. S. 592) yer aldığı (mebhas-ür-rüşeym) şekilde kullanılmıştır.

Prof. Dr. Şermin Paker (Kalaycı) (Resim 1)

Resim 1.

Prof. Dr. Şermin Paker Kalaycı
(UÜ Tıp Fakültesi Histoloji Anabilim Dalı Arşivi)

Türkiye'nin en genç profesörü olan Dr. Şermin Paker, 1942 yılında entelektüel bir ailenin üçüncü çocuğu olarak İzmir Karşıyaka'da dünyaya gelmiştir. Babası Hamit Paker, ticaretle uğraşarak hayatını sürdürmüş ve 1970 yılında vefat etmiştir. Annesi Nakiye Paker, çevresinde sahip olduğu sosyo-entelektüel kişilik özelliğiyle tanınmıştır. Köklü bir kültüre sahip olmanın yanında İngilizce ve Fransızca bilmesi, Dr. Paker'e ideal bilim insanının yetişebileceği ortamı sunmuştur. Kimya mühendisi olan ablası Nur Civelekoğlu hayatı boyunca çeşitli alanlarda eğitim almayı sürdürmüş, entelektüel merakını hiç kaybetmemiştir. Dr. Paker'in ağabeyi Ayhan Paker, İnşaat Yüksek Mühendisi olarak seksenlerin en meşhur inşaat firması Enka'da idari görev yapmıştır¹⁰⁻¹².

Dr. Paker, Karşıyaka Cumhuriyet İlkokulu'nu bitirmiş, ortaokulu İstanbul'da okuyarak tekrar İzmir'e dönmüştür. Karşıyaka Lisesi'ni birincilikle tamamlamış, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne 1959 yılında girmiş ve 1965 yılında da *pekiyi* dereceyle mezun olmuştur. Sahip olduğu bu akademik başarı onu aynı yıl aynı fakültede Patoloji Kürsüsü asistanlığına taşımıştır. Burada asistan olarak 7 ay kalmıştır. Ankara'da, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi TÜBİTAK bursuna başvurduğu sırada orada olan Yüksek Öğrenim Kurumu Başkanı Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın yaptığı teklifle Dr. Paker'e Doğu Anadolu'nun kapısı aralan-

mıştır. Dr. Doğramacı, Dr. Paker'e Erzurum Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Patoloji Kürsüsü Asistanlığını önermiştir. Dr. Paker, sahip olduğu sonsuz çalışma isteği ve bilim insanına ihtiyaç olduğu düşüncesiyle batıdan doğuya gitmeyi kabul etmiştir. Bunun üzerine 1966 Şubat ayında ataması Atatürk Üniversitesi'ne yapılmış; bir taraftan asistanlığını sürdürürken diğer taraftan Histoloji Kürsüsünde de öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlamış, 1,5 yıl sonra tamamen Histoloji Kürsüsüne geçmiştir. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden hocası olan ve zaman zaman teşvik de veren Prof. Dr. İlhan Kerse'nin yanında yetişerek 1967'de Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji-Embriyoloji dalında uzman olmuştur. Dr. Paker, öğrencisi olan Sami Kalaycı ile 1969 yılında evlenerek "Kalaycı" soyadını almıştır. Erzurum Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde üç yıllık süreyi doldurduğu için "Dolatanin Mast Hücrelerine Etkisinin Histokimyasal Olarak İncelenmesi" konulu doçentlik tezi ile doçentlik sınavına girmiş ve Doçent unvanını almıştır^{11,12}. Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde 1973'de aynı fakültede 31 yaşında *Türkiye'nin en genç profesörü* unvanını almıştır (Resim 2 ve 3).

Dr. Paker, 1975 yılında 6 ay süreyle Londra'da St. Thomas Hospital ve Royal Free Hospital tıp okullarında histoloji dalında araştırmalar yaparak akademik vizyonunu daha da genişletmiş ve mesleğine dair yeni misyonlar edinmiştir. Tüm bu akademik çalışmalar yanında Erzurum Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Yönetim Kurulu Üyeliği, Yüksek Hemşire Okulu Müdürlüğü ve mezuniyet sonrası doktora koordinatörlüğü gibi çeşitli idari görevler üstlenmiştir^{11,13}.

Resim 2.

Türkiye'nin en genç profesörü Gazete haberi
(13 Aralık 1973 Hürriyet Gazetesi)

Resim 3.

Prof. Dr. Şermin Paker Kalaycı profesörlük töreni¹⁰

İzmir'den çıktığı yolculuğu Erzurum'da akademik çalışma ve unvanla taçlandıran Dr. Paker, Uludağ Üniversitesi Histoloji Kürsüsünde açılan Profesör kadrosuna başvurmuş 1972 yılında, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji Kürsüsü kurucusu ve başkanı olmuştur. Dr. Paker aynı fakültede 1978-1979 ve 1982-1983 yılları arasında dekan yardımcılığı; 1982 yılı Ekim ayında geçici olarak dekanlık; 6 Kasım 1981'de Temel Tıp Bilimleri Bölüm Başkanlığı ve aynı yıl Yabancı Diller Bölüm Başkanlığı; 1983'de Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nün resmiyet kazanmasından sonra Enstitü Müdürlüğü ve 1984 yılı Ekim ayında Rektör yardımcılığı görevlerini yürütmüştür^{11,13}.

Yoğun iş temposu ve akademik çalışmaları arasında son evre bağırsak kanseri olduğunu öğrenmesine rağmen son günlerine kadar düzenli olarak derslerine katılmış, çalışmalarına devam etmiş olan Dr. Paker, 1990 yılında hayata veda etmiştir.

Prof. Dr. Şermin Paker'in U.Ü. Tıp Fakültesi Histoloji Anabilim Dalına Katkıları

1. Öğrenci-Asistan Eğitimi:

Prof. Dr. Şermin Paker tüm hayatını eğitime adanmış, disiplinli ve planlı çalışmadan asla ödün vermemiştir. Çalışmaya, bilim insanı yetiştirmeye verdiği önem sorumlu bir bilim insanı olarak sorumlu bilim insanları yetiştirmesini sağlamıştır. Çalışmaları ve verdiği eğitim sırasında asistanlarına ve öğrencilerine daima akademik tutum ve üslupla yaklaşmıştır.

Dr. Paker'in bilimsel, eğitsel ve akademik kişiliği hakkında bilgi edinmek üzere 25 Kasım 2016 tarihinde ilk asistanı (Prof. Dr. Şahin A. Sırmalı) ve tıp fakültesi eğitimi sırasında kendisinden eğitim almış olan bir öğrencisi (Prof. Dr. N. Şimşek Cankur) ile yapılan röportajda Dr. Paker'in kişiliği ile ilgili detaylı bilgi elde edilmiştir (Resim 4). Ailesi ile görüşmeye çalışılmışsa da kabul etmemeleri üzerine aile içindeki tutumu ve ev-iş/akademik çalışma arasındaki uyum hakkında herhangi bir bilgi edinilememiştir.

Resim 4.

Prof. Dr. Şermin Paker'in ilk asistanı (sağda) Prof. Dr. Şahin Sırmalı ve öğrencilerinden (solda) Prof. Dr. Nedim Şimşek Cankur.

Güler Kayabaşı (GK), Sezer Erer Kafa (SEK): Prof. Dr. Şermin Paker'le nasıl tanıştınız?

Şahin Abdullah Sırmalı (ŞAS): Sene 1978. Sabah kahvaltısı yapmak için oturduğum masada serilmiş vaziyette duran gazetede Histoloji ve Embriyoloji bölümü asistan ilanını gördüm. Gazetede ilan tarihine baktım ve başvuru için son gündü. Firmada toplantıya gidecektim. Hemen oradan Ankara yolundaki fakülteye geri dönerek Şermin Hoca ile görüştim. İlk orada gördüm Şermin Hocayı. 'Ben tıp kökenli değilim, biyologum, asistan ilanınızı gördüm, başvuru yapabilir miyim?' diye sordum. 'Git, başvurunu yap. Sınavı kazanırsan alırım' dedi. Tababet Uzmanlık Tüzüğüne göre tıp dışından biyolog, kimyager vb. alanlardan asistanlığa alınabiliyordu. Gittim başvurumu yaptım yola devam ettim. Sonra sınav tarihini ilan ettiler; sınava girdim, kazandım ve böylece asistanlığa başladım.

Nedim Şimşek Cankur (NŞC): Ben 1978 yılında Tıp Fakültesi'nde öğrenciydim. O dönemde eskrim milli takımında olduğum için müsabakalara katılabilmek adına sürekli izin almam gerekiyordu. Şermin Hoca ile ilk karşılaşmamız da müsabakalardan birine katılabilmek için izin istemeye gittiğim zaman olmuştu.

GK, SEK: İlk karşılaşmanızdan sonra sizin dikkatinizi çeken ilk kişilik özellikleri nelerdi?

ŞAS: Karşımda tam bir otoriteydi ama tatlı sert, hemen hissediyordunuz. Hoca oldukça demokratikti. Ben biyoloji kökenli olduğum için diğer alanlardan bana meslek şövenizmi uygulanmıştı, fakat Şermin Hoca'da hiç bir zaman olmadı. Yapılan işe bakar ve liyakatli davranırdı.

NŞC: Şermin Hoca, ben fakülteye başlamadan 6 ay önce gelmiş, Türkiye'nin en genç profesörü ve çok disiplinli çalışmasıyla bilinen bir hoca idi. İlk derse girdiği anda 'Eyvah çarpıldık!' dedim. Çok sertti, kurallarını başta koydu, sınırlarını çizdi; bizim için her şey bitti o anda.

GK, SEK: Hem en genç Profesör hem kadın hem de Erzurum'dan Uludağ'a geliyor. O dönemin atmosferi nasıldı?

Prof.Dr. Şermin Pakar

ŞAS: Kolay değildi elbette. Geldiği dönem karışık bir dönemdi, 1978 ve 12 Eylül dönemini resmen birlikte yaşadık. Şermin Hoca, devlet tarafından koruma verilen tek akademisyendir. Rektör Yardımcılığı döneminde olaylara hep o müdahale ederdi. Hoca istemedi ama dönemin Emniyet Müdürü, U.Ü. Rektörü Nihat Balkır'la konuşmuş ve “*Tamam, kendisi istemeyebilir ama bu dönemde üniversite rektör yardımcısının başına bir olay gelirse onun otoritesini sarsar*” demiş. Sonra mecburen kabul etti. Giriş çıkışlarda imza atma zorunluluğu getirildi ve saat 16:55 olunca herkesin çıkması gerekirdi. Çıkmak isteyen, Şermin Hoca'ya gitmek zorundaydı.

GK, SEK: Şermin Hoca ilk geldiği zaman yönetimden karşı çıkışlar ya da destek verenler var mıydı?

ŞAS: Hayır karşı çıkış yoktu; çünkü o dönem öğretim üyesi el üstünde tutulduğu için Şermin Hoca da el üstünde tutuldu ve kadın olmasından kaynaklanan hiçbir ayrımcılığa da maruz kalmadı.

GK, SEK: U.Ü.T.F. Histoloji bölümüne başladığınızda kaç kişiydiniz? Sizinle birlikte kaç kişi yetiştirdi?

ŞAS: Bir hoca bir de ben vardım. Şermin Hoca, bölümün ilk hocası ve ben de ilk asistanıydım. Benimle birlikte 5 asistan yetiştirdi.

GK, SEK: Asistan seçiminde kriterleri nelerdi?

ŞAS: Asistan bilim sınavında yeterli olmayabilir bu yüzden diğer özelliklerine de bakardı. Adayın insani değerlerinin olup olmadığına bakarak eğer insan değilse alemechian olsa almazdı; çünkü “*İnsan, bilimi derslerden ya da kitaplardan öğrenebilir, ancak insanlığı öğrenemez*” derdi. Bu sebeple uygun olmayan kişiye bir an evvel başarılı olabileceği başka işlere bakmasını söyleyerek bize de aynı şeyi tembihlerdi. İnsanları çok iyi tanıma yeteneğine sahip olduğu için asistan seçiminde kolay kolay yanılmazdı.

GK, SEK: Bir asistan olarak sizden beklentileri ne olmuştur?

ŞAS: İşini yaptığın sürece hocayla hiç sorunun olmaz; hele hele yapmayıp da yapmış gibi görüldüğün zaman canına okurdu. Onun için olmazsa olmaz beklentisi liyakat, samimiyet ve dürüstlüktür. Bu özelliklerin aynısını asistanlardan da beklerdi.

NŞC: Uzmanlık eğitimime başladığım dönemlerde anatomi, fizyoloji ve histoloji seminerleri ortak yapılırdı, bu her asistan için sıkıntılı olurdu. Şermin Hoca ve saydığım bölümlerin diğer hocaları katılırdı. Hocalar seminere çok sıkı hazırlatırlardı ve en az iki hafta öncesinde seminer metni hocaya verilirdi. Hoca, düzeltilecek yerlere bakardı, zamanlama, sözcükler çok önemlidir. Şermin Hoca, bu seminerle bizleri doçentlikteki ders anlatmaya hazırlardı. Şermin Hoca seminer sonunda konuşmayı başlatır; iyi bir şey demişse iyi devam eder; kötü başlatırsa kötü devam ederdi.

GK: Hastalığıma dair bilginiz nedir?

ŞAS: Sindirim problemi vardı. Birkaç kere genel cerrahiye gitti ve orada teşhis kondu, ancak hastalık ilerlemiş bir safhadaydı. O zaman ilk operasyonu dekan olan Fikret Hoca yaptı. Yanında Ayhan Hoca da vardı. Tedavi için bir kez Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti geldi, sonra Fransa Paris'e gitti. Kemoterapi devam ederken akciğerde metastaz olduğu öğrenildi. Bu esnada Rektör Yardımcılığı görevini de hiç aksatmadı.

GK, SEK: Hastalığı çalışmalarına hiç engel oldu mu?

ŞAS: Olmadı! Olmadı! Olmadı! Ben o zaman Yardımcı Doçent olmuştum ve dersleri yarı yarıya bölüştürmüştük. Ancak bir gün geldi ve dedi ki: “*Şahin, sen her ihtimale karşı benim dersleri de hazırla.*” Birkaç kere kaldığı yerden devam ettim ve giderek sıklaştı; sonra göğüs hastalıklarında yatmaya başladı. O dönem ders anlatamadı. Son ana kadar öğretim üyeliği ve rektör yardımcılığı görevlerinin bütün gerekliliklerini yerine getirdi. Zaten rektör yardımcısı iken vefat etti.

GK, SEK: Aile kültürü nasıldı?

ŞAS: Annesi çok iyi Fransızca bilirdi. İzmir Kız Koleji'ni bitirmiş. Kardeşleri de çok zeki ve entelektüel meraklı yüksek kişilerdi. Ablası devamlı üniversite sınavına girip okur, sonra tekrar okur. Abisi Enka'nın genel müdürü olarak çalıştı ve sonra emekli oldu. Şermin Hoca'nın çocukları da çok zekiydi. Aile olarak kültürlü, donanımlı ve zekiydiler.

GK, SEK: Sizi en çok etkileyen anınız nedir?

ŞAS: İlk karşılaşmamızda ben asistanlığa başvurmak istiyordum ama tıp mezunu değilim isterseniz başvurmayabilirim dediğim zaman “*onların hiçbirini beni ilgilendirmes, senin bir lisans eğitimin var sınavına bakaram geçersen gel başla*” demesi hayatımın dönüm noktasıdır. Başvurunun son günü...

NŞC: “*Bu sefer bir şey yapacak mısın?*” Sürekli izin aldığım için benden yurtdışı eskrim derece beklentisi vardı.

GK, SEK: Şermin Hoca'nın öne çıkan en önemli kişilik özellikleri nelerdir?

ŞAS: Şermin Hoca işine ve eğitimine çok düşküdü. Özel hayatı, iş hayatına yansıtırmazdı. İşe ilk o gelir, en geç o giderdi. Bana derdi ki: “*Asistanlar seni sabah gördüğünde günaydın demeli; giderken iyi akşamlar demeli. Kapıyı açan-kapanan sen olmalısın.*”

Türkan (Erbengi) Hoca, Şermin Hoca'dan hep saygıyla bahsederdi. ‘Şermin Hanım’ derlerdi ‘Şermin’ değil. İnsanlığı, hocalığı, anneliği çok iyiydi.

GK, SEK: Şermin Hoca'nın histoloji biliminin geleceğine dair bakışı nasıldı?

ŞAS: Histolojinin geleceği için çok ümitliydi. Literatürü çok iyi takip eder ve bunu mesleki yaşamına geçirirdi. Histokimyayı çok severdi hatta kimyayı kullanmaz histoşimi diyerek geleceğin bunda olduğunu söylerdi.

GK, SEK: Şermin Hoca'nın histolojiye ve anatomiye en büyük katkısı nedir?

ŞS: Histolojiye gelir gelmez önce ders notları hazırladı ve sonra bunları kitap haline getirdi. Zaten fakülte- de o şekilde ders kitabı yazan pek yoktu. Çizimlerini mumlu kağıtla ben çizerek hazırladım Ama bilim insanı yetiştirmek ve histolojiyi literatüre göre geliştirmek en büyük katkısıdır.

NŞC: Öğrencisi olarak çok iyi bir hoca olduğunu söyleyebilirim. Çok iyi ve tane tane ders anlatır, uygulamalara bilfiil girerdi. Disiplinli olmayı ve daha da önemlisi adam olmayı öncelikli olarak öğretiyordu.

GK, SEK: Şermin Hoca olmasaydı eğitiminizde ne olurdu?

ŞAS: Uğraşırız; çünkü öğrenciyken fizyolojinin hocası rahmetli oldu ve klinik hocaları bu dersleri yürütüyorlardı. Olmasaydı bugünkü eğitimimiz eksik, yetersiz ve hatta hiç olmayabilirdi.

GK, SEK: Prof. Dr. Şermin Paker'in vasiyeti var mı?

ŞAS: Odamda bulunan kullandığım bu masayı, kürsüyü, 2 kütüphaneyi ve bir de kül tablasını bıraktı. Ama özellikle Histoloji bölümünün geleceği için yeni asistanlar yetiştirmemi vasiyet etti.

GK, SEK: Hiç 'Keşke'niz var mı?

ŞAS: Keşke daha çok yaşayıp daha çok insan yetiştirseydi. Elindeki tüm imkanları cesurca kullanarak asistan yetiştiren, akademik üslup ve tavır sahibi olan bir insandı. Astını asla ezmezdi, ona göre davranırdı.

NŞC: Keşke daha çok yaşasaydı ve ben onun kapısını daha çok izin almak için çalsaydım.

2. Akademik-Bilimsel Çalışmaları:

Prof. Dr. Şermin Paker gerek makale gerekse hazırladığı kitaplar ile Histoloji konuları üzerine pek çok çalışma yapmıştır.

Tezi: "Muhtelif Yaşlarda İnsan Derisi Mast Hücreleri Dağılımının Histoşimik Araştırılması". Atatürk Üniversitesi, 1967.

Kitapları (Resim 5):

Kalaycı, Ş. **Dokular**, Uludağ Üniversitesi, 1985.

Kalaycı, Ş. **Organlar**, Uludağ Üniversitesi Yayını, Bursa,1985.

Kalaycı, Ş. **Histoloji**, Uludağ Üniversitesi Yayını, Bursa, 1986.

Resim 5.

Prof. Dr. Şermin Paker'in kitapları

Makaleleri:

- Kalaycı Ş. **Kobay Ovaryumunun Doğumdan Ergin Devreye Kadarki Morfolojik Gelişimi**, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Dergisi. 1972; 4(2):219-226.
 - Kalaycı Ş. **Terminde İnsan Plesantası ve Kordo Umbilikaliste Histokimyasal Çalışma**, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Dergisi. 1972; 4(3): 317-329.
 - Kalaycı Ş. **İnsan Göbek Kordonunda İnnervasyon**, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Dergisi. 1972; 4(3): 337-341.
 - Kalaycı Ş. **Kobaylarda Diyetin Karaciğerdeki Bazı Enzimlere Etkisi**, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Dergisi. 1972; 4(17): 19-25.
 - Kalaycı Ş. **Timus'un immünolojik fonksiyonu**, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Dergisi. 1973; 5(2): 111-121.
 - Kalaycı Ş, Zağyapan N. **Deneyisel Yolla Alkol Alan Kobaylarda Bazı Organlardaki Histolojik Değişikler**, Atatürk Üniversitesi Tıp Bülteni. 1976; 8(2): 189-195.
 - Zağyapan N, Kalaycı Ş. **Farklı tür hayvanlardaki parafoliküler hücrelerde normal ve hiperkalsemi durumunda görülen değişiklikler**, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Bülteni. 1976; 8(3): 295-304.
 - Çimen A, Kalaycı Ş. **Tuzlu su verilen ve intraperitoneal tuzlu su enjeksiyonu yapılan kobaylarda hipotalamo-nörohipofizer sistemde oluşan değişiklikler**, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Bülteni. 1976; 8(4): 431-439.
 - Kalaycı Ş, Kalaycı S. **Placenta'da Plazma Hücreleri Var mıdır?** Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Bülteni. 1976; 8(4): 531-533.
- Profesörlük Tezi:** "İmmatüre Dişi Kobaylarda İnsan Chorionic Gonadotropinin (HCG) Ovaryum Gelişmesine Etkisi". Atatürk Üniversitesi, Tıp Fakültesi Tıp Dergisi. 1972; 4: 9-17.

3. Elektron Mikroskop

Dr. Paker, Rektör Yardımcısı iken yaptığı araştırmalar sırasında, o dönem sadece Ankara'da olan elektron mikroskopu Bursa'ya getirebilmek için oldukça büyük uğraş vermiş, öncelikle asistanını elektron mikroskop eğitimi alması için Ankara'ya göndermiştir. Gösterdiği çabaların sonucunu görmeye ömrü yetmemiş olsa da 1995 yılında Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı'na elektron mikroskop getirilmiş (Resim 6) ve bu alanda da çalışmaların yapılmasını sağlamıştır.

Resim 6.

Elektronmikroskop, 1995 (Histoloji Anabilim Dalı)

4. Prof. Dr. Şermin Paket'in Ardından

Uludağ Üniversitesi Prof. Dr. Şermin Paket'in yaptıklarının unutulmaması adına bir vefa örneği olarak Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı, 2008'de kurulan "Hücre ve Embriyo Kültürü Laboratuvarı"na Dr. Şermin Paket'in adı verilmiştir (Resim 7).

Resim 7.

"Hücre ve Embriyo Kültürü Laboratuvarı"
ve "Uygulama Salonu"

Dönemin U.Ü. Rektörü Prof. Dr. Mustafa Yurtkuran, Histoloji bölümünü kuran Şermin Hoca'yı şu sözlerle anlatmıştır¹⁴:

"Türkiye'nin en genç bayan profesörü unvanını taşıyan Paket, asistanlarına ve yanında çalışanlara prensipleri doğrultusunda gösterdiği içtenlik, her şeyden önce karşısındakine insanca değer verme, diğer öğretim üyelerine gösterdiği anlayış, eşit davranma ve iyi bir dinleyici olma özelliklerinin yanı sıra örnek hekim, sistemli, prensipli bir idareci ve bilim kadınıydı. Anabilim Dalımızın kurucusu olan hocamızın Üniversiteye verdiği değerli hizmetleri hiçbir zaman unutmamız mümkün değildir. Minnet ve şükran duygularımızı gelecek nesillere aktarmak amacı ile kurulan laboratuvara Paket'in adını verdik. Laboratuvarın oluşturulması ve hizmete sunulmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyorum."

Sonuç

"Bütün başarılarımın sırrı disiplinli çalışmalarımdaydır."

Prof.Dr. Şermin PAKER

Kadınların sağlık alanında "ocak" eğitiminden okul eğitimine geçmeleri 19. yüzyılda olmuş, tıp eğitimine dahil olabilmeleri ise ancak 1922 yılında mümkün olabilmıştır. İlk günden itibaren karma eğitime karşı çıkan hocalar ve erkek öğrenciler, kızların okuması düşüncesine karşı olan birçok gazete ve dergi yazıları, kadın hekime karşı olan çoğu hastaya rağmen pek çok kadın hekim Türk tarihinde yerini almıştır. Tıp okulundan 1928 yılında ilk mezun olan kadın hekimler genel cerrahi, jinekoloji, dermatoloji ve dahiliye branşlarını seçmişlerdir. İlk kadın hekimlerimizden Dr. Suat Rasim Giz, Türkiye'nin ilk göğüs cerrahı olmuş, Dr. Müfide Kazım Küley ise ilk mezunlar arasından akademik kariyer yapan ilk hekim olmuştur^{15,16}. Bu başarıların devamında ilk kadın tıp doçenti olarak Dr. Afife Cenani Demirel, ilk kadın profesör Dr. Kamile Şevki Mutlu, ilk kadın tıp fakültesi dekanı Dr. İlhan Büyüközer Kerse gelmiştir. Türkiye'nin ilk kadın profesörü unvanını 39 yaşında alan Dr. Kamile Şevki Mutlu'nun izinden giden ve Uludağ Üniversitesi Temel Bilimler Histoloji Anabilim Dalı öğretim üyesi olan Prof. Dr. Şermin Paket (Kalaycı), Cumhuriyetin 50. Yılında, 31 yaşında iken, Türkiye'nin en genç Profesörü unvanını alarak Türk Tıp ve Histoloji Tarihine adını yazdırmıştır¹⁰.

Günümüzde 97 tıp fakültesinin web sitelerindeki bilgilere göre Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dallarında, görevli 265 öğretim üyesi (Profesör, Doçent, Yardımcı Doçent, Öğretim Görevlisi) arasında 168 (%63.3) kadın öğretim üyesi bulunmaktadır. Tıp fakültelerinin arka arkaya kuruldukları dönemlerde %40'ı zor bulan kadın akademisyen sayısı giderek

artmaktadır. Bu artış içerisinde Dr. Parker, gerek kişisel gerekse akademik özellikleri göz önüne alındığında histoloji anabilim dalının gelişmesindeki katkıları nedeni ile Türk histoloji tarihi için önem taşımaktadır. Tıp fakültesine alınma süreçlerindeki zorluklara rağmen başarıları ile isimlerini Türk tıp tarihine yazdıran kadın hekimler/akademisyenler ve alanlarına katkıları ile bugünün yeni araştırmacılarının yetiştirilmesine ve akademik çalışmaların çeşitlenmesinde önemli yere sahiptirler.

Kaynaklar

1. Ortuğ G. Osmanlı-Türk tıbbında histoloji (İlm-i ensaç) öğretim ve eğitimi hakkında bir ön çalışma. V. Türk Tıp Tarihi Kongresi Bildirileri. Ankara 1998; 91-8.
2. Unat EK, Samastı M. Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye (Sivil Tıp Mektebi) 1867-1909. İstanbul: İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları; 1990
3. Şirin YÖ. Osmanlı Sâlnâmelerinde 1908 Tarihine Kadar Tıp Eğitimi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi; 1999.
4. Hatiboğlu MT. Türkiye’de Histoloji ve Embriyoloji. Ankara: Hatiboğlu Yayınevi; 2004.
5. Hatiboğlu MT. Türkiye’de Histoloji ve Embriyoloji. Türk Histoloji ve Embriyoloji Derneği. 2. Baskı Ankara: Hatiboğlu Yayınevi; 2012.
6. Oğuz Y, Erdemli EA, Tekelioğlu M. Türkiye’nin ilk kadın tıp profesörü: Kâmile Şevki Mutlu (1906-1987). In: Sağlık Alanında Türk Kadını. Cumhuriyetin ve Tıp Fakültesine Öğrenci Kabulünün 75. Yılı. İstanbul: Form Reklam Hizmetleri; 1999. 83-9
7. Erbenği T. Histoloji. Ed: Unat EK. Dünya’da ve Türkiye’de 1850 Yılından Sonra Tıp Dallarındaki İlerlemelerin Tarihi. İstanbul: Gürtaş Matbaası; 1998. 208-20
8. Yıldırım N, Bozkurt S. Başlangıcından günümüze İstanbul Tıp Fakültesi’nin kadın öğretim üyeleri. In: Sağlık Alanında Türk Kadını. Cumhuriyetin ve Tıp Fakültesine Öğrenci Kabulünün 75. Yılı. İstanbul: Form Reklam Hizmetleri; 1999. 167-86.
9. Ülman YI. Kuruluşundan günümüze Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’nin kadın öğretim üyeleri. In: Sağlık Alanında Türk Kadını. Cumhuriyetin ve Tıp Fakültesine Öğrenci Kabulünün 75. Yılı. İstanbul: Form Reklam Hizmetleri; 1999. 187-97.
10. Öncel Ö. Sağlık alanında ilk kadınlarımız. Dirim 1976; 9: 355-65.
11. Demirhan A. Kadın haklarının 50. yılında ülkemizin en genç profesörü: Prof. Dr. Şermin Kalaycı ve tıp tarihimizdeki yeri. Tıp Dünyası 1984; 57(11-12): 279-83.
12. Prof. Dr. Şahin Sırmalı ve Nedim Şimşek Cankur ile yapılan sözlü görüşme. 25 Kasım 2016, U.Ü.T.F. Histoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Odası.
13. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji Anabilim Dalı Arşivi.
14. <https://www.medimagazin.com.tr/medimagazin/tr-uludag8217dan-ogretim-uyesine-vefa-1-377-5860.html> (Erişim Tarihi: 9 Ekim 2017).
15. Atıcı E, Erer S. Türk Kadınlarının Tıp Eğitimine Başlama Süreçleri ve İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi’nden Mezun Olan İlk Kadın Hekimler. UÜTF Derg 2009; 35(2): 107-111.
16. Etker Ş, Dinç G. Cumhuriyetin İlk Kadın Cerrahları. In: Sağlık Alanında Türk Kadını. Cumhuriyetin ve Tıp Fakültesine Öğrenci Kabulünün 75. Yılı. İstanbul: Form Reklam Hizmetleri; 1999. 48-59.